

מרבין ועד אולמרט

מדינת ישראל היא כמרומני המדינה הדמוקרטית היחידה, שבתקופה של פחות מ-35 שנה הודחו בה פעמיים ראשי ממשלה על ידי המערכת המשפטית. בשני המקרים הודח מנהיג מפלגת שמאל-מרכז, ובעקבות ההדחה עלתה ממשלת ימין (לאחר הדחת רבין התרחש המהפך שהעלה את בגין לשלטון, ולאחר חר הדחת אולמרט עבר השלטון לממשלת נתניהו). תופעה מעין ניינת נוספת היא שבשני המקרים זכתה ההדחה למחאות כפיים של השמאל.

בשני המקרים התרחשה ההדחה לאחר מה שנתפס ככישלון במלחמה. הדחת רבין אירעה כשלוש שנים וחצי לאחר מלחמת יום הכיפורים (רבין עצמו לא היה בממשלה בעת המלחמה ולא היה אחראי למה שהתרחש בה). הדחת אולמרט אירעה כשנתיים לאחר מלחמת לבנון השנייה. בשני המקרים קדמה להדחה שורת חקירות ומשפטים של אישי ציבור, חלקם בדרג העליון (בתקופת רבין נידונו למאסר מיכאל צור, שהיה בעבר מנכ"ל משרד המסחר והתעשייה ואישיות מרכזית בכלכלה, ואשר ידליון, שהיה מועמד לתפקיד נגיד בנק ישראל. השר אברהם עופר התאבד במהלך חקירתו). לכך נלוותה אווירה כללית שלפיה פשתה שחיתות בצמרת ויש להיאבק בה.

הדחת רבין מקורה בחשבון הדולרים של אשתו ושלו, שנשאר בארצות-הברית מהימים שבהם כיהן כשגריר שם. החזקת חשבון בחו"ל היוותה באותם ימים עבירה פלילית, שניתן היה להמירה בכופר, נושא שהיה בסמכות שר האוצר. השר יהושע רבינוביץ' חפץ להסתפק בכופר, אולם היועץ המשפטי אהרן ברק התנגד בתוקף. עמדתו הייתה שמן ההכרח להגיש כתב אישום. רבינוביץ' נכנע ולא הטיל כופר. רבין פרש מתפקידו ולא התייצב לבחירות הבאות. ברק הבין שכעת אין מקום לכתב אישום לאחר שרבין איבד את מעמדו כראש הממשלה (הדבר לא מנע את הצעד המיותר של העמדתו לדין של אהרן רבין). באותם ימים איש לא זעק על אי-העמדתו של רבין לדין פלילי.

בינתיים השתנה עולמנו, לאו דווקא לטובה. אהוד אולמרט נאלץ להתפטר עקב המהלך השגוי של הפרקליטות להשמעת עדותו המוקדמת של טלנסקי. איש לא העלה על הדעת שניתן לה-

סתפק בכך. לא רק שהוגש כתב אישום אלא שהפרקליטות צירפה לכך כל אישום אפשרי, לרבות כזה המייחס לאולמרט הצהרה לא נכונה למבקר המדינה בדבר שוויו של אוסף העטים שלו. הוא זוכה מאישום תמוה זה, שכיום בקושי טורחים להזכירו. אולמרט זוכה גם מפרשת טלנסקי, שעדותו המוקדמת גרמה לו להתפטר, וכן מפרשת ראשונטורס, אך הורשע בפרשת מרכז ההשקעות ונידון לקנס ולמאסר על תנאי.

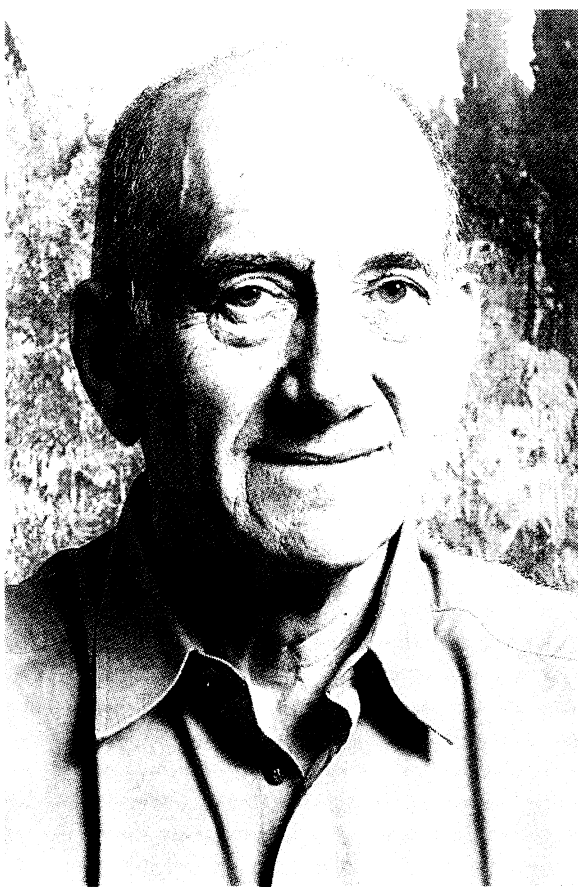
אולם בניגוד למה שאירע בעניינו של רבין, בישראל של "של-טון החוק" במתכונתו המיוחדת לא חסרים קולות שאינם מוכנים להסתפק בכך. נשמעות זעקות בדבר הצורך בערעור ובדבר "קולת העונש". אפילו אליהו מצא, שופט בית המשפט העליון בדימוס, מצא לנכון לעשות מעשה שאיננו ראוי ולחוות דעתו בדבר הצורך בערעור ובדבר העונש. יש להצטרף על כך ששופט עליון בדימוס מחווה דעה כזו על תיק העשוי להתברר בערעור. יש בכך גם מתכון ברור לפגיעה במעמדו של העליון. שהרי ממה נפשך: אם יקבל העליון עמדה זו, תישאל השאלה אם הושפע מדברים אלה, ואילו אם ידחה דברים אלה, כפי שראוי לעשות, תישאל במשנה תוקף השאלה כיצד אמר השופט מצא את אשר אמר.

משנפתח דיון פומבי בנושא, ראוי להתייחס לגופו של עניין. פרשת טלנסקי עוררה רעש רב. ב-4 במאי 2008, שעה שעדיין לא הסתיימה חקירת טלנסקי במשטרה, ביקשה הפרקליטות לגבות את עדותו המוקדמת בבית המשפט. יומיים קודם לכן התפרסמה כותרת רעשנית בתקשורת, שניתן להניח שהגיעה ממערכת אכיפת החוק, שלפיה אולמרט חשוד בקבלת שוחד מאיש עסקים אמריקאי. היה זה אות לפתיחת מאבק תקשורתי נגד ראש הממשלה במקביל למערכה המשפטית. כתב האישום הוגש רק יותר משנה לאחר מכן, וכבר אז התברר שההאשמה הקשה בשוחד, שגרמה להתפטרות, התפוגגה. במקומה הופיעה אשמה בעבירה הבעייתית של הפרת אמונים.

ניתן בהחלט להסתייג מ"הכספים הפוליטיים" של אולמרט, שניתנו במזומן, ומאופן ניהולם, אולם מכאן ועד לעבירה פלילית רחוקה הדרך. ואכן, משנפל האישום בשוחד נותר בידי הפרקליטות טיק בעייתי למדי. מתברר שהכספים הוחזקו בידי עו"ר אורי מסר, שגם היה לו קשר ישיר עם טלנסקי. העובדה הבולטת היא

רבין. גם הדחתו התרחשה לאחר מה שנתפס ככישלון במלחמה

אולמרט. גם אצלו קדמו להדחה שורת משפטים של אישי ציבור

שאיש לא ראה בעבר כפלילית וממחיש גם את בעיית האכיפה הבררנית. די להזכיר את עניינו של צחי הנגבי שהועמד לדין באשמת מינויים פוליטיים (וזוכה מעבירה זו). למיטב ידיעתי, היה זה המקרה היחיד של העמדה לדין בשל מינויים כאלה. אך אם הם מהווים עבירה, כיצד קרה שהמקרה נותר יחיד? וכי חסרו מינויים פוליטיים בישראל? מהם שיקולי התביעה כשהיא בוחרת מי לחסר ומי לשבט, והאם ראוי להותיר כוח כזה בידה?

פסק דינו של בית המשפט המחוזי הוא שקול ומאוזן. בצד הביקורת שמתח על אולמרט, מפורטות עובדות קשות הנוגעות לתפקוד הפרקליטות. העדות המוקדמת של טלנסקי הביאה להתפטרותו של אולמרט. התביעה, אומר בית המי שפט, "הכירה בבעייתיות גרסתו של טלנסקי" ואישרה "כי טלנסקי לא נצמד כל העת לאמת וכי לא ניתן לסמוך על חלקים מדבריו". אולם אישור זה לא נעשה בבקשת התביעה לגביית עדות מוקדמת. במילים אחרות, אילו הובאו דברים אלה לידיעת בית המשפט במידע, אפשר שלא היה מאשר את שמיעת העדות המוקדמת ואולמרט לא היה נאלץ להתפטר.

בית המשפט גם הצביע על "חוסר התאמה בין הפרסומים שע" מדו ברקע סיום כהונתו" של אולמרט, "שדיברו על חשד לביצוע עבירת שוחד" לבין כתב האישום שלא כלל עבירה זו. עובדה נוספת היא שמאז החקירה המוקדמת ועד להגשת כתב האישום חלפה כשנה וחצי. עוד ציין בית המשפט כי "עדת התביעה המרכזית (כפרשת ראשונטורס), רייצ'ל ריסביירו, נחשפה במהלך חקירתה במשטרה רק לחלק מהמסמכים הרלוונטיים, למרות שבידי המש"טרה נמצאו כל המסמכים, דבר שהשפיע על החקירה ותוצאתה". בערעור עשוי כמובן העליון להתייחס לעובדות אלה ולמצוא דרך לתת להן ביטוי ראוי.

בינתיים נקבע גם לאחרונה, ובצדק, על ידי השופטים דניציגר וסולברג, בתיק אחר, שכשיש זיכוי פה אחד בהרכב של שלושה שופטים, אין מקום לערעור לעליון. אולם הרושם המתקבל הוא שהפרקליטות לא תירתע והערעור המיותר יוגש. אם אכן כך יקרה, אפשר שהמשגה החדש יניב תוצאה ראויה בדמות בחינה מחדש של העבירה בדבר "הפרת אמונים" והתייחסות לפעילות הפרקליטות בתיקי אולימרט וחקירותיו באופן שמריץ הקמת מערך בקרה יעיל עליה. ■

שהפרקליטות לא ייחסה למסר אשמה כלשהי. ברור שנוכח עמדה זו נחלש מאוד התיק נגד אולמרט, מה גם שבאותם ימים לא נחשבה קבלת תרומה של "כספים פוליטיים" לעבירה (בינתיים שונה החוק בנוגע לכספים מסוג זה). בנסיבות אלה אין קושי להבין את זיכויו של אולמרט בפרשה זו.

בעניין אחד הורשע אולמרט. מדובר בטיפולו בענייני לקוחותיו של מסר, שהיה בעבר שותפו והחזיק עבורו את "הכספים הפוליטיים". יורגש, הקשר של אולמרט לא היה עם הלקוחות שייצג מסר אלא עם מסר בלבד. לאולמרט עצמו לא הייתה כל טובת הנאה מהחלטותיו בעניין הלקוחות של מסר. עם זאת, ניתן לקבל את הביקורת הלא קלה שמתח בית המשפט על כך שאולמרט פעל בעניינים אלה. אולם התופעה שלפיה איש ציבור מחליט בעניין של לקוח המיוצג על ידי מי שמקורב אליו איננה חדשה וכרגיל לא נחשבה עבירה פלילית ולא גררה העמדה לדין. פסק דינו של בית המשפט העליון בפרשת שבס החמיר והרחיב את תחומי העניין רה הבעייתית של הפרת אמונים (אגב, היה זה דווקא השופט מצא שנותר במיעוט וסבר שיש לזכות את שבס), וההלכה שקבע העליון מחייבת את בית המשפט המחוזי, שפסק לאורכה.

מעניין לציין גם שהיה זה השופט מצא שהבחין בעניין אחר בין קשר של שופט לצד המתדיין בפניו לבין קשר עם עורך הדין המייצג אותו, ופסק כי אין בעיה של ניגוד עניינים כשקיימים קשרי ידידות בין השופט לעורך הדין המייצג את הלקוח. השופט מצא גם לא סבר שיש דופי בקשר כזה וקבע כי "יחסי חברותו של השופט עם פרקליט המופיע לפניו אינם יוצרים פסילות אינהרנטית". במקרה כזה, כך קבע, נתונה שאלת הפסילה לשיקול דעת השופט. העובדה שדווקא הפעם הוא משקיף על העניין בחומרה מלמדת עד כמה ההחלטה בעניין היא סובייקטיבית וגמישה.

מובן שאם התיק יגיע לבית המשפט העליון, יהיה העליון חר פשי לבחון מחדש את העבירה הבעייתית של הפרת אמונים. הוא יצטרך להתמודד לא רק עם הקולות הקוראים להחמיר בענישה אלא גם עם הפסיקה האמריקאית החדשה שראתה בעבירה מסוג זה פגיעה בעקרונות החוקיות ואמצעי המעניק לתביעה אפשרות רחבה לאכיפה סלקטיבית. גם בישראל מתח בית המשפט העליון בעבר ביקורת חמורה על עבירה מעורפלת מסוג זה (מדובר היה אז בעבירה של גרימת "היוק ציבורי"). הניסוח המעורפל של העבירה של הפרת אמונים מאפשר העמדה לדין בשל התנהגות

רבין פרש ולא התייצב לבחירות הבאות, ואיש לא זעק על אי העמדתו לדין פלילי. בינתיים השתנה עולמנו, לאו דווקא לטובה. אולמרט נאלץ להתפטר ואיש לא העלה על הדעת שניתן להסתפק בכך